

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

(Ε' & ΣΤ' Δημοτικού)

ΑΝΤΙ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

Η σύγχρονη κοινωνική και πολιτική πραγματικότητα σύμφωνα με κάποιους θεωρητικούς, αποτελεί μια διακριτή ιστορικά κοινωνική κατάσταση που διαφοροποιείται από τις προηγούμενες, λόγω του μεγάλου όγκου παραγωγής και διακίνησης της πληροφορίας-γνώσης και του εμπορευματικού-χρηστικού χαρακτήρα της.

Ο διαφοροποιημένος ρόλος της πληροφορίας-γνώσης σήμερα, οφείλεται στη χρήση αναπτυγμένων δικτύων υπολογιστών και τηλεπικοινωνιακών συστημάτων που ανοίγουν τον δρόμο για την μεταβολή του μέχρι πρότινος μοντέλου οργάνωσης της κοινωνίας. Από την μια πλευρά, η διάχυση της πληροφορίας σήμερα οδηγεί στην πληροφοριοποίηση της κοινωνίας, από την άλλη πλευρά η γνώση εξαιτίας των επιστημονικών και τεχνολογικών ανακαλύψεων επικεντρώνεται όλο και πιο πολύ στην τεχνοεπιστημονική γνώση.

Οι υπολογιστές και οι σύγχρονες τηλεπικοινωνίες είναι τα νέα πολιτιστικά αλλά και οικονομικά μέσα που αλλάζουν τις παραδεκτές αντιλήψεις και τις αξίες μας, μεταπλάθουν τον κοινωνικό μας περίγυρο και δημιουργούν μια πλουραλιστική κατάσταση με την μετάδοση γνώσεων και αξιών να ξεφεύγει από τα τυπικά δίκτυα μάθησης και εκπαίδευσης. Στην οικονομία, οι μεταβολές επιταχύνονται λόγω του κεντρικού ρόλου που έχει η γνώση στον μετασχηματισμό της εργασίας, η οποία γίνεται όλο και πιο διανοητική, ενώ παράλληλα στη μέχρι πρότινος αποκλειστική παραγωγή της ύλης αποκτά σημασία και η παραγωγή άυλων προϊόντων. Πρόκειται για μετάβαση σε συνθήκες αποϋλοποίησης της οικονομίας με την γνώση να αποτελεί την μεγαλύτερη επένδυση για τους κατόχους της, όπως άτομα, επιχειρήσεις και κράτη, στον διεθνή ανταγωνισμό ελέγχου και κυριαρχίας της αγοράς. Στον πολιτικό τομέα ο έλεγχος της πληροφορίας είναι ζωτικής σημασίας, επειδή αποτελεί πηγή γνώσης για την αναδιοργάνωση των σχέσεων εξουσίας και την επιβολή ελέγχου στο κοινωνικό σώμα. Αυτή η εξέλιξη που έχει σχέση με την ανάπτυξη των πληροφοριακών υποδομών ενισχύει περαιτέρω τόσο τον θεσμικό έλεγχο σε όλο το κοινωνικό σώμα κατά τρόπο που δεν είναι ορατός, όσο προάγει με την ίδια αποτελεσματικότητα ένα τεχνολογικό ορθολογισμό απαραίτητο για την αύξηση της αποδοτικότητας της κοινωνίας.

Έτσι εξηγείται και η ανάγκη αναθεώρησης του ρόλου της εκπαίδευσης, η οποία καλείται να παίξει ένα πολυδιάστατο ρόλο προς την κατεύθυνση παραγωγής ευέλικτων και ευπροσάρμοστων ανθρώπων με ικανότητες και δεξιότητες πολυλειτουργικές και πολυσυλλεκτικές, που θα καθιστούν τον σύγχρονο άνθρωπο ανταγωνιστικό στις ευμετάβλητες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες. Μια απαίτηση που ικανοποιεί σήμερα η δια βίου μάθηση και εκπαίδευση.

Όλες οι συντελεσθείσες μεταβολές έγιναν το επίκεντρο της θεωρητικής μελέτης δύο διαφορετικών τάσεων, όπως αυτές εκφράστηκαν από τους φουτουριστές και τους σκεπτικιστές, με απώτερο σκοπό να αποσαφηνιστεί η αλληλεπίδραση πληροφορικής τεχνολογίας και γνώσης με το ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο. Οι πρώτοι, όπως ήταν οι Bell, Toffler, από την αρχή ακόμα της δεκαετίας του '80, ευαγγελίστηκαν την έλευση μιας κοινωνίας διακριτής και ανώτερης από κάθε προηγούμενη, επειδή η πληροφορική τεχνολογία και η γνώση θα ήταν τα νέα μέσα στη διάθεση του ανθρώπου, που θα καθοδηγούσαν τις κοινωνικές εξελίξεις προς την κατεύθυνση της κοινωνικής προόδου και της ευημερίας. Οι δεύτεροι, όπως ήταν οι Castells, Webster, από τη δεκαετία του '90 και μετά, αφού είχαν πλέον αποκρυσταλλωθεί οι συνέπειες από την εντατική πληροφοριοποίηση της κοινωνίας, εμφανώς αποστασιοποιημένοι άσκησαν κριτική απέναντι στη νέα πραγματικότητα των δικτύων της πληροφορικής και της γνώσης, τονίζοντας το κοινωνικό πλαίσιο προσδιορισμού τους, δηλαδή τις υφιστάμενες καπιταλιστικές σχέσεις παραγωγής. Στα πλαίσια επομένως, ενός ευρύτερου κοινωνιολογικού προβληματισμού, η αλληλεπίδραση πληροφορικής τεχνολογίας και γνώσης με τις κοινωνικές συνθήκες, ανοίγει ένα νέο είδος προοπτικών που έχουν άμεση σχέση με τις αστικές κοινωνικές σχέσεις.

Ο ΕΠΑΝΑΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΡΟΛΟΥ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΙΣ ΝΕΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ

Όπως αναφέραμε παραπάνω, ο αναθεωρημένος ρόλος της εκπαίδευσης συνδέεται με την παραγωγή ανθρώπων ανταγωνιστικών, αποτελεσματικών και ευπροσάρμοστων στις ευμετάβλητες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες. Το ζητούμενο στην σύγχρονη εποχή είναι ο πολυσυλλεκτικός και επιδέξιος εργαζόμενος και κατά συνέπεια νέες γνωσιοθεωρητικές παραδοχές εισέρχονται στην Εκ/ση που σηματοδοτούν το τέλος της βιομηχανικής εποχής και τη μετάβαση στην κοινωνία της γνώσης ή της πληροφορίας.

Με άλλα λόγια, αναθεωρείται σήμερα η κοινωνική λειτουργία της γνώσης, αλλάζει η καταστατική θέση της γνώσης και η Εκ/ση παύει να αποτελεί αυταξία, αποκτά χρηστικό χαρακτήρα, επειδή απομακρύνεται από τις ανάγκες για μόρφωση και αυτοπραγμάτωση, αφού οι προτεραιότητες τίθενται πλέον από την αγορά. Αυτή η εξέλιξη δεν προέκυψε αυτόματα. Ήταν το αποτέλεσμα της αναδιάρθρωσης των παραγωγικών και εργασιακών σχέσεων, που για δεκαετίες και μέχρι την οικονομική κρίση της δεκαετίας του '70, ήταν εξαρτημένες από το Φορντικό – Τεϋλορικό σύστημα οργάνωσης και διοίκησης της παραγωγής. Το σύστημα αυτό λειτούργησε παράλληλα με την κεντρική σχεδιοποίηση της οικονομίας και ήταν άμεσα συνυφασμένο με την ιεραρχία και την ακαμψία της παραγωγής, ενώ ήταν λειτουργικό στο βαθμό που απαιτούσε την εξειδίκευση σ' ένα επάγγελμα, καθώς και ένα ελάχιστο επίπεδο πρόσληψης και αφομοίωσης της γνώσης. Η οικονομική κρίση απέδειξε την ανεπάρκεια αυτού του μοντέλου οργάνωσης παραγωγής – εργασίας και επέβαλλε την αντικατάστασή του με άλλο μοντέλο πιο ευέλικτο και αποδοτικό, το μεταφορντικό ή την ευέλικτη εξειδίκευση.

Όπως είναι γνωστό, μεταβολές στην κοινωνία επιφέρουν αντίστοιχα μεταβολές στον ρόλο της Εκ/σης. Σύμφωνα με την Εκ/κή πολιτική στα πλαίσια της Ε.Ε, αλλά και σε σχέση με το παραγωγικό πλαίσιο του μεταφορντισμού, οι καταστάσεις γνώσεις, τα επίπεδα της κατακτημένης γνώσης, είναι ανασταλτικοί παράγοντες για την ευελιξία των εργαζομένων. Στο εξής, η εκπαίδευση λειτουργεί σωστά αν παρέχει όχι τις γνώσεις, ή τις ικανότητες που ενσωματώνονται σε μια

ειδική εργασιακή υποχρέωση, όσο αν διαμορφώνει τις συμπεριφορές που βρίσκονται στη βάση της προσωπικότητας του ατόμου, τις ικανότητες και τις δεξιότητες κλειδιά. Το βάρος επομένως, θα πρέπει να δίνεται σ' ένα ευρύ διαθεματικό πλαίσιο σπουδών, ώστε οι μαθητές ν' αποκτούν μια γενική κουλτούρα και μόρφωση, περισσότερο γενικές γνώσεις, ένα ευρύ πλέγμα δεξιοτήτων βάσης και η ένταξή τους στον εργασιακό βίο να είναι ομαλή και αποδοτική από κοινωνικοπολιτική και οικονομική άποψη.

Η Εκ/ση από αυτή τη σκοπιά, θα πρέπει να διευκολύνει την προσαρμογή στις νέες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες. Η εκμάθηση διαδικασιών μάθησης μέσω της διαθεματικότητας, η προώθηση της μάθησης μέσω ομαδικής εργασίας, η απόκτηση βασικών ικανοτήτων στην υποχρεωτική εκπαίδευση, περιγράφουν ανάγλυφα τον ευέλικτο εργαζόμενο που «μαθαίνει» από νωρίς ν' αναλαμβάνει ρόλους αντίστοιχους με αυτούς που απαιτούν οι σύγχρονες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες.

Παρατηρούμε συνεπώς, ότι η σχέση εκπαίδευσης και κράτους, εκπαίδευσης και πολιτικής εξουσίας, φορτίζεται από νέες αξίες, λόγω των νέων απαιτήσεων που θέτει ο οικονομικός ανταγωνισμός μεταξύ των κρατών. Οι εισερχόμενες από την αγορά αξίες, προκαλούν μια μετατόπιση από τον κοινωνικό ρόλο της εκπαίδευσης σε μια ενεργητική πολιτική παραγωγής του ανθρώπινου κεφαλαίου. Η διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού ως κεφάλαιο, προσιδιάζει στην εικόνα μιας νέας κατηγορίας εργαζομένων, που τα εφόδιά τους για την ένταξη στην αγορά εργασίας δεν θα είναι μόνο η εξειδίκευση για κάποιες κατηγορίες εργαζομένων, αλλά και ένα γενικό επίπεδο ικανοτήτων και γνώσεων που θα καθιστά αυτούς τους εργαζόμενους λειτουργικούς στις νέες ανάγκες της αγοράς. Η πολυειδίκευση, η ικανότητα προσαρμογής, και η ικανότητα για δια βίου μάθηση πρέπει να είναι τα χαρακτηριστικά του ενήλικα, ώστε να ανταπεξέρχεται μ' επιτυχία στις ποικίλες προκλήσεις, επαγγελματικές και κοινωνικές, οι οποίες δεν αντιμετωπίζονται χωρίς την συχνή ανανέωση των γνώσεων.

Ουσιαστικά η εκπαίδευση καλείται να ανταποκριθεί στο αίτημα της καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης στην νέα «οικονομία της γνώσης». Η ευελιξία των μεταφορντικών δομών απαιτεί αντίστοιχα και μια ευελιξία στην εκπαίδευση, όπου ο βασικός στόχος δε θα είναι μόνο η κατάλληλη προετοιμασία για την εργασία, αλλά και η ικανότητα προσαρμογής των ατόμων και συνεχούς απόδοσης τους στην κοινωνία. Συνεπώς, γενικές ικανότητες και στάσεις θετικές είναι τα χαρακτηριστικά

προσωπικότητας και ικανότητας προσαρμογής των ατόμων που πρέπει να καλλιεργεί η εκπαίδευση στα νέα ευμετάβλητα περιβάλλοντα. Έτσι στην πρωτοβάθμια και την δευτεροβάθμια εκπαίδευση γενικές γνώσεις και δεξιότητες βάσης είναι το αντικείμενο της εκπαίδευσης για την κατάλληλη κοινωνικοπολιτική προετοιμασία. Μάλιστα οι τάσεις που παρατηρούνται σήμερα στις χαμηλές βαθμίδες εκπαίδευσης, πιστοποιούν ότι η μετάδοση της εκπαιδευτικής γνώσης αποκτά μεγαλύτερη σημασία σήμερα για την κοινωνία απ' ό,τι στο παρελθόν. Ο Bernstein, μελετώντας την σχέση εκπαιδευτικής γνώσης και πειθαρχίας, γνώσης και κοινωνικού ελέγχου, παρατηρεί ότι η σύγχρονη παιδαγωγική παίρνει διαφορετική τροπή. Η έμφαση πλέον δίνεται στις ευέλικτες μεθόδους πρόσληψης της γνώσης, όπως κατάργηση των ισχυρών συνόρων μεταξύ διδακτικών αντικειμένων και η ομαδική εργασία. Άμεση συνέπεια αυτής της εξέλιξης είναι η δημιουργία χαλαρών ταυτοτήτων με την κοινωνικοποίηση των μαθητών να είναι πιο εντατική και αποτελεσματική, επειδή εφάπτεται του κοινωνικού ελέγχου στα ομαδικά μοντέλα εργασίας.

Στην ουσία αυτές οι μορφές ευελιξίας στην σύγχρονη διδακτική μέθοδο, όπως είναι η διαθεματική προσέγγιση των γνωστικών αντικειμένων και η ομαδική και συνεργατική μάθηση, αποσκοπούν στην απόκτηση δεξιοτήτων γνώσης και στην καλλιέργεια ικανοτήτων, κατάλληλων για την επίλυση προβληματικών καταστάσεων, παρόμοιες με αυτές που θα συναντήσουν οι μαθητές ως ενήλικες. Όσο η έμφαση στη σύγχρονη παιδαγωγική επικεντρώνεται στην παραγωγή μαθητών που θα είναι δεκτικοί απέναντι στις κοινωνικές προκλήσεις ως ενήλικες, τόσο η σύγχρονη παιδαγωγική θα απομακρύνεται από την πίστη στη γνώση, δηλαδή από το τι μαθαίνεται στο πώς μαθαίνεται, σε μοντέλα γνωστικά που έχουν σχέση με την ικανότητα της μάθησης, τόσο επίσης η εκπαιδευτική πρακτική παρουσιάζει αναλογίες με τις μεταφορντικές δομές των σχέσεων εργασίας. Άρα, η ικανότητα προσαρμογής και μάθησης, όπως πρέπει να καλλιεργούνται στην εκπαίδευση συνιστούν προετοιμασία για την εισαγωγή σ' ευέλικτες μορφές εργασίας και παραγωγής, όπως είναι η ευέλικτη εξειδίκευση στον μεταφορντισμό.

Είναι προφανές, ότι οι έννοιες της παραγωγικότητας, αποδοτικότητας και απασχολησιμότητας θα μας απασχολούν όλο και περισσότερο, όσο η αγορά γίνεται κυρίαρχη ως προς τον παιδαγωγικό της ρόλο. Η ανάδειξη της αγοράς ως παιδαγωγού, σημαίνει ότι διαμορφώνει στάσεις και ήθη, ανάλογες προς τη διαδικασία της διεθνούς οικονομικής ολοκλήρωσης και προς την εξελισσόμενη πραγματικότητα της αγοράς εργασίας. Η ευέλικτη παραγωγή ανθρώπινου δυναμικού από την εκπαίδευση,

θα εντάσσεται στις ρυθμιστικές διαδικασίες υποστήριξης των νεοφορντικών δομών παραγωγής και απασχόλησης. Τούτο μάλιστα επιβεβαιώνεται περαιτέρω από την στρατηγική του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Λισσαβόνας (Μάρτιος 2000) με ένα σύνολο δράσεων που αποσκοπούν μέχρι το 2012 στην οικοδόμηση της Ευρώπης της γνώσης. Η εκπαίδευση και η έρευνα γίνονται τα εργαλεία για οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, με την αύξηση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας και τη βελτίωση της επιχειρηματικότητας να δίνουν τις κατευθυντήριες γραμμές για την ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής αγοράς.

Συζητώντας τις μεγάλες αλλαγές που αρχίζουν να σαρώνουν την εκπαίδευση, ως συνέπεια των κοινωνικών αλλαγών, παρατηρούμε ότι το νέο πολιτικό πλαίσιο της εκπαίδευσης θα καθοριστεί από την επικυριαρχία μιας οικονομικής και εργαλειακής λογικής. Η ίδια η αγορά θα καθορίσει τι είναι χρήσιμη και πρακτική γνώση, ενώ η κοινωνικοπολιτική προετοιμασία για την είσοδο στην κοινωνία της αγοράς θα γίνει σπουδαιότερη στις χαμηλές βαθμίδες εκπαίδευσης. Οι έννοιες της δια βίου μάθησης και κατάρτισης θ' αποκτούν όλο και μεγαλύτερη σημασία, επειδή η αγορά θ' αχρηστεύει τις ήδη προσκτηθείσες γνώσεις των εργαζομένων, κάθε φορά ανάλογα με την χρησιμότητά τους και την πρακτική ωφέλεια. Όλες οι τελευταίες εξελίξεις νομιμοποιούνται από έναν λόγο πολιτικά κυρίαρχο που κατευθύνει στην ολοκλήρωση της αγοράς και των μεταφορντικών κοινωνικών σχέσεων.

Συνεπώς, μπροστά στο φαινόμενο της αποειδίκευσης της εργασίας του ατομικού εργαζόμενου, η σύγχρονη εκ/κή πρακτική θα περιστρέφεται γύρω από τον πυρήνα της υποκειμενικότητας του ατόμου, δηλαδή οι πιο βαθιές πτυχές της προσωπικότητας και της συμπεριφοράς του ατόμου, που έχουν σχέση με την ικανότητα για συνεργασία, την επινοητικότητα, την κοινωνικότητα, αυτές οι εσώτερες ιδιότητες θα γίνονται το κατεξοχήν πεδίο εξέτασης και αντικειμενοποίησης, θα είναι κατάλληλες για περισσότερο έλεγχο και θα μετατρέπονται σε μεταβλητές ή δείκτες της κοινωνικής και οικονομικής απόδοσης του ατομικού εργαζόμενου.

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Η σύγχρονη κοινωνία χαρακτηρίζεται από μια πολύπλοκη θεσμική οργάνωση που καθορίζει στενά τη σύνδεση ιδιωτικού και δημόσιου βίου σε τέτοιο βαθμό που είναι πραγματικά δύσκολο να τεθούν διακριτά όρια μεταξύ αυτών των δύο χώρων. Σε αυτό το πλαίσιο κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα χωρίς υπερβολή περιέχει το «πολιτικό» και έτσι είναι πραγματικά δύσκολο να υποστηρίξει κάποιος σε ποιο βαθμό η πολιτική επηρεάζει το κοινωνικό και το αντίστροφο. Παρ' όλα αυτά, κανείς δεν μπορεί ν' αγνοήσει ειδικά σήμερα, που αναφύονται μια σειρά προβλήματα, όπως κοινωνικά, περιβαλλοντικά, ηθικά κ.λ.π την ανάγκη ενεργού πολιτικής παρέμβασης και συμμετοχής για την επίλυση αυτών των προβλημάτων, ενώ από την άλλη πλευρά είναι παράδοξο ότι ένα μεγάλο μέρος της κοινωνίας συνειδητά απέχει ή αδιαφορεί προς κάθε έννοια πολιτικής παρέμβασης και ενεργού συμμετοχής στο κοινωνικό και οικονομικό γίγνεσθαι. Είναι σκόπιμο συνεπώς, ν' αναφερθούμε πως προσδιορίζεται η έννοια της πολιτικής, -μιας και έχει άμεση σχέση με την παρέμβαση στην κοινωνική και οικονομική πραγματικότητα,- όπως επίσης και σε δύο κύριες θεωρητικές προσεγγίσεις για το κράτος που αποτελεί το μείζον κέντρο εξουσίας, αλλά και να ερμηνεύσουμε το φαινόμενο της αποχής και πως συνδέεται αυτή δομικά με την οργάνωση των κοινωνικών και οικονομικών σχέσεων.

Είναι κοινή συνισταμένη όλων των θεωρητικών ότι η πολιτική ταυτίζεται με φαινόμενα δύναμης και εξουσίας. Οι εξουσιαστικές δομές και πρακτικές είναι αυτές που συνθέτουν τη στόφα της πολιτικής.

Κατά Βέμπερ: πολιτική είναι η επιδίωξη να συμμετέχει κάποιος στην άσκηση δύναμης ή να επηρεάσει την κατανομή της δύναμης μεταξύ κρατών ή κοινωνικών ομάδων.

Κατά Λάσγουελ: <<πολιτική είναι το ποιος παίρνει τι πότε και πως>>, δηλ. η πολιτική αφορά στις διαδικασίες μέσω των οποίων η κοινωνία κατανέμει πολύτιμους πόρους και αγαθά και κεντρικό ρόλο σ' αυτό παίζουν οι σχέσεις δύναμης και εξουσίας μεταξύ των μελών του κοινωνικού συνόλου. Άρα η πολιτική προσδιορίζεται

σε στενή αλληλεξάρτηση με τους κοινωνικούς όρους ύπαρξης του ατόμου και αντίστροφα.

Κατά Μαρξ: οι άνθρωποι που συνάπτουν κοινωνικές σχέσεις δεν είναι απλά άτομα, αλλά μέλη των κοινωνικών τάξεων και η πολιτική επομένως αφορά στην διαιώνιση η την κυριαρχία μιας τάξης έναντι των υπολοίπων, οι οποίοι εντέλει αμφισβητούν το υπάρχον καθεστώς και στοχεύουν στην ανατροπή του, άρα η πολιτική προσλαμβάνει ταξική διάσταση ή χαρακτήρα.

Όπως και να έχει όμως: η πολιτική αφορά στη δράση, τις σχέσεις και τους θεσμούς που έχουν σχέση με την κατανομή, τον τρόπο άσκησης της δύναμης, τους σκοπούς και τις συνέπειες άσκησης της δύναμης. **Το πολιτικό είναι η πεμπτουσία της ανθρώπινης ύπαρξης.**

Άλλοι σε πιο στενή ερμηνεία, περιορίζουν το πολιτικό στη σφαίρα μόνο του δημόσιου, δηλαδή στο κράτος και στην εξουσία που αυτό ασκεί, οπότε οι θεσμοί του, οι άνθρωποι που το στελεχώνουν, οι κοινωνικές δραστηριότητες που στοχεύουν στον επηρεασμό του και στον έλεγχο της κρατικής εξουσίας, συνιστούν την έννοια της πολιτικής.

ΔΥΝΑΜΗ

Αναφέρεται σε μια κοινωνική σχέση μεταξύ δύο ή περισσότερων στην οποία ο Α μπορεί και επιβάλλει στον Β τη βούλησή του, τον εξαναγκάζει να κάνει κάτι, τον ωθεί επιτακτικά να υιοθετήσει ένα τρόπο συμπεριφοράς, ή κάποιες ιδέες ή αντιλήψεις. Επομένως, η άσκηση δύναμης αποτελεί μια σκόπιμη και συνειδητή κοινωνική δράση, δηλ. μια πράξη με κίνητρα, σκοπούς, προθέσεις, καθώς και μια πράξη επιβολής, στο βαθμό που ένας ή περισσότεροι υποτάσσονται στη βούληση ή τις επιθυμίες κάποιου.

Μορφές δύναμης: οικονομική, πολιτική, ιδεολογική(θρησκεία, Εκ/ση, Μ.ΜΕ)

ΕΞΟΥΣΙΑ

Αποτελεί θεσμοποιημένη δύναμη που ασκείται από άτομα λόγω της θέσης που κατέχουν εντός ενός θεσμού. Οι εξουσιαστικές σχέσεις είναι πάντα ιεραρχικές στηρίζονται σε κανόνες που καθορίζουν τη σχέση εξουσιαστή/εξουσιαζόμενου,

σχέση ανώτερο/κατώτερου. Η εξουσία υποδηλώνει ένα μίνιμουμ οικειοθελούς συμμόρφωσης και στηρίζεται στην «πίστη στη νομιμότητά της». Εδώ η λέξη κλειδί είναι η υπακοή σε μια εντολή, ενώ στη δύναμη η επιβολή της θέλησης παρά την υφιστάμενη αντίρρηση.

Μορφές νόμιμης εξουσίας: Η **παραδοσιακή**, εκφράζει ή συμβολίζει την παράδοση, επικυρώνεται από το εθιμικό δίκαιο, συνίσταται από εξουσιαστικές σχέσεις που υπάρχουν ανέκαθεν, που έχουν τη ρίζα τους βαθιά στο παρελθόν, όπως η πατριαρχική εξουσία. Η **χαρισματική** που θεμελιώνεται στο χάρισμα, στο νέο, που εκφράζει ή συμβολίζει ένας ηγέτης. Η νομική-ορθολογική εξουσία που ασκείται από κοινού συμφωνημένους, απρόσωπους και τυπικούς κανόνες(νόμους, διατάξεις, συμβάσεις, καταστατικά). Οι κανόνες αυτοί είναι ορθολογικοί, επειδή στηρίζονται στη γνώση. Η νομική ορθολογική εξουσία στηρίζει τη **νομιμότητά της στην εγκυρότητά της**, δηλ. στο γεγονός ότι η άσκησή της ρυθμίζεται από συναινετικούς κανόνες και στην **ορθολογικότητά της ή αποτελεσματικότητά της** υπό την έννοια ότι ικανοποιεί τις ανάγκες του κοινωνικού συνόλου.

ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ (ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΗ ΘΕΩΡΗΣΗ)

Η κλασική φιλελεύθερη θεώρηση τοποθετεί το άτομο στο ιστορικό προσκήνιο, αφού το αντιλαμβάνεται ως πρωταγωνιστή της κοινωνικής και πολιτικής ζωής. Θεμελιώδης αρχή είναι ότι η κοινωνική συμβίωση σπαράσσεται από διαμάχες και συγκρούσεις όταν τα άτομα αφήνονται να λειτουργούν ελεύθερα σύμφωνα με τις προσωπικές τους ανάγκες, επειδή οι άνθρωποι είναι εκ φύσεως ιδιοτελείς και ακόρεστοι στις επιδιώξεις και τις επιθυμίες τους. Αυτή είναι η λεγόμενη φυσική κατάσταση (Χομπς-Λεβιάθαν), όπου οι άνθρωποι επιδιώκουν εντονότερες ηδονές(Χομπς, Μπενθαμ, Μιλλ). Άλλοι πάλι, (Λοκ) υποστηρίζουν ότι οι άνθρωποι είναι έλλογα όντα και κοινωνικά που επιθυμούν όμως μια εκ των άνω καθοδήγηση και κοινωνικό έλεγχο. Εξαιτίας αυτής της φυσικής κατάστασης είναι αναγκαία η συγκρότηση και λειτουργία ενός θεσμικού σώματος ή οργάνου , του Κράτους που να χαλιναγωγεί τα πάθη και τις αδυναμίες και να επιβάλλει την κοινωνική γαλήνη κα τάξη.

Η φιλελεύθερη πολιτική κοινωνιολογία αυτονομεί το πολιτικό από άλλα πεδία όπως την οικονομία και την ταξική δομή και βλέπει το κράτος ως πλέγμα θεσμών, ως ουδέτερη οντότητα που βρίσκεται απάνω από τις κοινωνικές διενέξεις και συγκρούσεις των ατόμων προωθώντας το κοινό δημόσιο συμφέρον. Αυτή η αυτονομία κατοχυρώνεται από το μονοπώλιο άσκησης φυσικής βίας στο οποίο στηρίζεται η εξουσία του και από τους κανόνες δικαίου (Σύνταγμα, νόμοι) που διέπουν τη λειτουργία του , τη συγκέντρωση των μέσων διοίκησης στους κρατικούς αξιωματούχους και τη χρηματοδότηση του κράτους από τη φορολογία.

Οι θεωρητικοί των ελίτ υποστηρίζουν ότι ικανότητες και η γνώση είναι προνόμιο μιας μικρής πλειοψηφίας που μπορεί να στελεχώσει την κυβερνητική ελίτ για τη διασφάλιση της κοινωνικής σταθερότητας.

Οι πλουραλιστές βλέπουν την κοινωνία ως ένα σύνολο από πολλές ομάδες συμφερόντων που ανταγωνίζονται για την υλοποίηση αντιθετικών στόχων. Η συνύπαρξη και ο ανταγωνισμός φέρνει στην εξουσία πολλές ελίτ, οπότε το κράτος είναι ένα αμερόληπτο κέντρο εξουσίας που επιβάλλει συμβιβασμούς εξασφαλίζοντας την κοινωνική συναίνεση.

Αυτές οι αντιλήψεις κυριάρχησαν μέχρι την απαξίωση της πολιτικής οπότε ο όρος civil society εμφανίζεται, για να δείξει τη δυνατότητα αυτοοργάνωσης και αυτοδιαχείρισης της κοινωνίας από την ύπαρξη πολλών μη κυβερνητικών θεσμών που εμποδίζουν το κράτος να κυριαρχήσει και να εξατομικεύσει την υπόλοιπη κοινωνία.

ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ(ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ)

Τ' άτομα δεν είναι αυθύπαρκτες μονάδες ή οντότητες, αλλά συνάπτουν κοινωνικές σχέσεις αλληλεξάρτησης σε δοσμένες ιστορικές συνθήκες που εντέλει κάνουν το **άτομο κατανοητό ως κοινωνικό και ιστορικό φαινόμενο**. Επιπλέον, η Μ.Θ προτείνει μια **υλιστική θεώρηση** της κοινωνίας, σύμφωνα με την οποία η κοινωνική οργάνωση της παραγωγής καθορίζει τη δομή και το περιεχόμενο των υπόλοιπων κοινωνικών σχέσεων, δια μέσου των οποίων διαμορφώνεται η προσωπικότητα και η συμπεριφορά, αλλά και μια **διαλεκτική σχέση** που το πολιτικό εποικοδόμημα δεν γίνεται αντιληπτό ως απλή αντανάκλαση της βάσης, αλλά είναι ενεργητικός παράγοντας του ιστορικού γίνεσθαι.

Κατά συνέπεια, πηγή των κοινωνικών συγκρούσεων είναι η ταξική διάρθρωση της κοινωνίας, οι κοινωνικές σχέσεις που θεμελιώνονται στη διάκριση μεταξύ ιδιοκτησίας των μέσων παραγωγής και μη ιδιοκτησίας. Επίσης λόγω της εμπορευματοποίησης της κοινωνίας και του ατομικού συμφέροντος και κέρδους που φέρνουν σε αντίθεση το άτομο με την κοινωνία.

Αυτές οι κοινωνικές αντιθέσεις και ο ασυμφιλίωτος χαρακτήρας καθιστά επιτακτική την ανάπτυξη και τη λειτουργία του κατασταλτικού κράτους. Η θεσμοθετημένη χρήση βίας είναι κοινωνικά επιβεβλημένη για να επιβληθεί ένα πλασματικό συμφέρον ως κοινό. Συμπερασματικά, το Κράτος γίνεται αντιληπτό ως μια εξωοικονομική δύναμη που ικανοποιεί το κοινό συμφέρον της αστικής τάξης, εδραιώνοντας την κυριαρχία του κεφαλαίου και τη διατήρηση της καπιταλιστικής οργάνωσης ης κοινωνίας.

ΠΟΙΟΣ ΚΥΡΙΑΡΧΕΙ

Η Φ.Θ προσεγγίζει την έννοια της λαϊκής κυριαρχίας υπό το πρίσμα της ατομικιστικής αντίληψης, δηλαδή ως αποτέλεσμα της συνειδητής και σκόπιμης δράσης των ατόμων που συγκροτούν το πολιτικό σώμα, το λαό, καθιστώντας την συνώνυμη με την άμεση ή έμμεση άσκηση της εξουσίας. Ο λαός είναι κυρίαρχος στο βαθμό που όλα τ' άτομα συμμετέχουν στην πολιτική εξουσία ή εκπροσωπούνται σ' αυτή διαμορφώνοντας ή επηρεάζοντας τις αποφάσεις τις. Στα πλαίσια του κράτους δικαίου και του κοινοβουλευτικού πολιτεύματος όλοι οι πολίτες είναι ίσοι και ελεύθεροι, ενώ τα δικαιώματα που απολαμβάνουν, τ' ατομικά (ελευθερία προσώπου, σκέψης, λόγου) και τα πολιτικά, (εκλέγειν και εκλέγεσθαι)τους παρέχουν πλήρη πρόσβαση και έλεγχο στην εξουσία.

Επίσης, επειδή η σύγχρονη νομική-ορθολογική εξουσία είναι έγκυρη και αποτελεσματική, καθιστά τον λαό κυρίαρχο με την έννοια ότι αυτοί που τον κυβερνούν, εκλέγονται και λειτουργούν με όσα υπαγορεύουν οι κανόνες δικαίου. Ακόμα, η ύπαρξη πολλών και αντισταθμιζόμενων πολιτικών ηγετών ή ομάδων αποτελεί ικανή συνθήκη για την εκπροσώπηση της σιωπηρής πλειοψηφίας και για την υλοποίηση του κοινού συμφέροντος.

Η Μ.Θ υποστηρίζει ότι οι καπιταλιστές είναι εκείνοι που άρχουν την κοινωνία εκείνοι που κατέχουν πραγματικά τη δύναμη. Το πολιτικό σύστημα στις σύγχρονες κοινωνίες παρουσιάζει μια εγγενή μεροληπτικότητα υπό την έννοια ότι αυτή είναι ταξική. Η ταξικότητα των εξουσιαστικών θεσμών είναι δομική, έχει ρίζες στις κοινωνικές συνθήκες και δεν απορρέει από τις προθέσεις ή τα κίνητρα ή τις επιδιώξεις αυτών που στελεχώνουν τους θεσμούς.

Η κεφαλαιοκρατική οργάνωση της οικονομίας θέτει σαφή όρια ,προδιαγράφει τα πλαίσια στα οποία κινούνται οι αποφάσεις των κρατικών αξιωματούχων ανεξάρτητα από τις προθέσεις τους. Το κεφάλαιο αποτελεί το **γενετικό υλικό** της αστικής κοινωνίας, διότι η ανάπτυξη και η κερδοφορία είναι προϋπόθεση για αναπαραγωγή του κεφαλαίου και για κοινωνική ευημερία, ομαλότητα, ευταξία.

Οι αποφάσεις ανταποκρίνονται στις ανάγκες της αγοράς εργασίας

Οι κανόνες του πολιτικού παιχνιδιού εμφανίζουν μια εγγενή ταξική μεροληπτικότητα. Το γεγονός ότι ισχύει η **δημοκρατική αρχή της πλειοψηφίας**, βγάζει έξω από την ατζέντα ζητήματα που δεν απασχολούν, δεν εκφράζουν την κοινή γνώμη ή είναι ζητήματα του κοινωνικού περιθωρίου.

Η αρχή της ισονομίας εξασφαλίζει την ίση μεταχείριση άνισων μεταξύ τους περιπτώσεων, αναπαράγοντας την κοινωνική ανισότητα.

Η πολιτική κουλτούρα της αστικής κοινωνίας θεμελιώνεται πάνω στην κεντρική ιδέα, ότι το κράτος δεν είναι φορέας της νόμιμης άσκησης φυσικής βίας, αλλά ανεξάρτητη δημόσια αρχή, υπηρέτης του λαού.

Οι γνώσεις και η πληροφόρηση είναι άμεσα συνδεδεμένες με την εξουσία. Η επιστημονική και τεχνολογική γνώση δεν είναι ουδέτερη, αποτελεί μια πνευματική κατασκευή, ένα συγκεκριμένο τρόπο θέασης του κόσμου, που νομιμοποιεί τους ειδικούς της γνώσης ως αυθεντίες.

Πέρα από τους δομικούς καταναγκασμούς υπάρχει σκόπιμη και συνειδητή ταξική δράση που εκδηλώνεται σε πολλά κοινωνικά πεδία με την έννοια, κυβέρνηση και κρατικός μηχανισμός αποτελούν τον προνομιούχο τόπο κινητοποίησης των φορέων του κεφαλαίου.

Η ΘΕΜΕΛΙΩΣΗ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Πριν οργανωθεί το κράτος σε ένα σύνολο εξουσιαστικών θεσμών και πρακτικών ήταν ένας άμορφος οργανισμός χωρίς διακριτή συγκρότηση σε επιμέρους πεδία, όπως της πολιτικής, της οικονομίας, της θρησκείας. Έτσι, η εξουσία ασκείτο ιδιαίτερα στην εποχή της φεουδαρχίας από πολλούς φορείς, όπως τον τοπικό ηγεμόνα, τους ευγενείς, την εκκλησία, τις συντεχνίες. Από τον 17^ο αιώνα στη Δυτική Ευρώπη στην αρχή και στη συνέχεια αλλού, γίνεται ένα πλέγμα θεσμών που αποτελεί προοδευτικά τη δημόσια σφαίρα η οποία διαχωρίζεται από την ιδιωτική σφαίρα τη λεγόμενη *civil society* ή κοινωνία των ιδιωτών. Η ιδιωτική σφαίρα συγκροτείται από τις σχέσεις που συνάπτουν οι άνθρωποι ιδιωτικά δηλαδή εθελοντικά, ως ελεύθερα άτομα, ενώ η δημόσια σφαίρα από τις υποθέσεις που αφορούν στα κοινά, δηλαδή τα συμφέροντα του κοινωνικού συνόλου τα οποία ρυθμίζονται από τις αποφάσεις και τον έλεγχο της κρατικής εξουσίας.

Αυτό σημαίνει ότι για πρώτη φορά: 1) η φυσική βία απαγορεύεται στην ιδιωτική σφαίρα της κοινωνικής ζωής, ενώ αποτελεί δικαίωμα των κατασταλακτικών μηχανισμών του κράτους. 2) το κράτος συγκροτείται ως ξεχωριστός θεσμός και τυπικά δεν ανήκει σε καμία κοινωνική δύναμη. 3) κάθε μέλος της κοινωνίας αποκτά δύο ιδιότητες, του ιδιώτη, όπου δρα σύμφωνα με το ατομικό συμφέρον και του πολίτη όπου δρα σύμφωνα με το δημόσιο συμφέρον. 4) με την ιδιότητα του πολίτη όλοι είναι ίσοι και ελεύθεροι απέναντι στο κράτος, του οποίου η εξουσία ασκείται νόμιμα βάσει κανόνων δικαίου που εκφράζουν τη συλλογική βούληση των πολιτών.

Η απονομή της ιδιότητας του πολίτη ήταν απόρροια της απαίτησης για εύρυθμη και ελεύθερη λειτουργία της αγοράς, πράγμα που σημαίνει ότι οι οικονομικές συναλλαγές των ατόμων έπρεπε να είναι ελεύθερες από κάθε καταναγκασμό ή εμπόδιο στην επιλογή της γεωγραφικής έδρας, του είδους και της μορφής των οικονομικών δραστηριοτήτων, όσο και της τιμής των προϊόντων βάσει του νόμου προσφοράς και ζήτησης. Το κράτος μεταχειρίζεται τα μέλη της κοινωνίας ως πολίτες, ως νομικά ίσα υποκείμενα, διότι μόνο έτσι κατοχυρώνεται η τυπική ελευθερία και ισότητα που είναι προϋπόθεση για την εύρυθμη λειτουργία της αγοράς καθώς και το δικαίωμα της ιδιοκτησίας και της εργασίας.

Η απονομή της ιδιότητας του πολίτη περιλαμβάνει τρία στοιχεία. **Το ατομικό** συνθέτει τα δικαιώματα που αφορούν στην ελευθερία του ατόμου, όπως προσωπική ελευθερία, ελευθερία έκφρασης, σκέψης πίστης, το δικαίωμα της ιδιοκτησίας. **Το πολιτικό** αφορά στο δικαίωμα της συμμετοχής της άσκησης πολιτικής δύναμης ως μέλος σώματος που έχει πολιτική εξουσίας ή ως εκλογέας. **Το κοινωνικό** αφορά στο δικαίωμα για την εξασφάλιση οικονομικής ευημερίας και ασφάλειας και συμμετοχής στην κοινωνική κληρονομιά. Τέλος, το κράτος διακρίνεται πέρα από την μονοπωλιακή χρήση βίας για την ανάπτυξη της αντιπροσωπευτικής κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, ως σφαίρα διαμεσολάβησης ανάμεσα στο κράτος και την κοινωνία των ιδιωτών.

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΠΟΧΗ

Α) ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΠΟΧΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΟΜΑΛΟΤΗΤΑ

Για τη **φιλελεύθερη πολιτική κοινωνιολογία** (πλουραλιστές και θεωρία των ελίτ) η αποχή είναι αναπόδραστο πολιτικό φαινόμενο. Αφετηρία των δύο θεωρητικών ρευμάτων αποτελεί η παραδοχή ότι δεν βρίσκονται όλοι οι άνθρωποι στο ίδιο επίπεδο, από πλευράς πολιτικού ενδιαφέροντος, ενημέρωσης και ικανοτήτων.

Ο Σουμπέτερ δικαιολογεί το φαινόμενο της αποχής, υποστηρίζοντας ότι οι άνθρωποι κυριαρχούνται από άλλογα, παρορμητικά στοιχεία, όταν δρουν έξω από γνώριμους χώρους, (οικογένεια, γειτονιά, φίλοι) όπως στο χώρο της πολιτικής. Έτσι θεωρεί ότι η δημοκρατία είναι μία μέθοδος, ένας διακανονισμός για τη λήψη αποφάσεων και δίνει ορισμό για τη δημοκρατία, σύμφωνα με τον οποίο οι άνθρωποι έχουν την ευκαιρία απλά να δεχτούν ή να απορρίψουν αυτούς που θα τους κυβερνήσουν.

Οι **πλουραλιστές** μάλιστα ενδιαφέρονται για τις ανάγκες του πολιτικού συστήματος και όχι των ατόμων, δεν τους απασχολεί η ανάπτυξη ή αυτοπραγμάτωση των ατόμων μέσω της συμμετοχής.

Σύμφωνα με έρευνες, **οι πολιτικές αποφάσεις και οι επιλογές των ατόμων**, είτε από άγνοια είτε από αδιαφορία, δεν στηρίζονται σε ορθολογικά κριτήρια, αλλά

με βάση το τι πιστεύουν ή τι κάνουν οι σημαντικοί άλλοι, όπως φίλοι, συγγενείς, συνάδελφοι ή οι ομάδες αναφοράς. Επιπλέον οι σύγχρονοι πολίτες χαρακτηρίζονται από αστάθεια, αντιφατικότητα και ανακολουθία.

Αυτή η **απάθεια είναι λειτουργική για το πολιτικό σύστημα**, το κάνει πιο αποτελεσματικό, επειδή ευτυχώς για το σύστημα οι απαθείς δεν εξασκούν τη δύναμή τους. Ευτυχώς για το σύστημα που οι ψηφοφόροι είναι έτσι κατανομημένοι, ώστε να υπάρχει ισορροπία μεταξύ συμμετοχής και απάθειας, προόδου και συντηρητισμού. Αυτοί μάλιστα που αλλάζουν πολιτικές προτιμήσεις με ευκολία κάνουν το σύστημα λιγότερο άκαμπτο, προσαρμόσιμο στις διάφορες εθνικές και διεθνείς συνθήκες. Μεταπολεμικές έρευνες και κοινωνικο-ψυχολογικές αναλύσεις της προσωπικότητας, δείχνουν ότι **ο λαός διακατέχεται από ρητές ή λανθάνουσες αντιδημοκρατικές τάσεις και αξίες**, επομένως η πολιτική απάθεια είναι η ασπίδα που προστατεύει τους πολίτες από δημαγωγούς ή ολοκληρωτικά πολιτικά κινήματα και το δημοκρατικό πολίτευμα από τη μετατροπή του σε οχλοκρατία ή τυραννία των μαζών.

B) ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΠΟΧΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΑΙΝΕΣΗ

Η πολιτική αποχή ή παθητικότητα λειτουργεί ως τσιμέντο που θεμελιώνει το πολιτικό οικοδόμημα, επειδή η έλλειψη ενδιαφέροντος για την πολιτική εκφράζει έστω και σιωπηρά ικανοποίηση με την υφιστάμενη τάξη πραγμάτων. Οι πολίτες επιλέγουν το ρόλο της σιωπηρής πλειοψηφίας, επειδή θεωρούν ότι το πολιτικό σύστημα σε γενικές γραμμές καλύπτει και ανταποκρίνεται στις επιδιώξεις τους ή επειδή έχουν πειστεί ότι δεν είναι εφικτό κάποιο άλλο κοινωνικό και πολιτικό σύστημα. Είναι βέβαιο πάντως ότι αυτή η ικανοποίηση αναστέλλει κάθε επιθυμία για πολιτική κινητοποίηση.

Αυτή η κοινωνική συναίνεση φαίνεται ότι εκφράζει τη συμφιλίωση των κοινωνικών αντιθέσεων και σηματοδοτεί το τέλος των ταξικών αντιθέσεων. Πως προκύπτει όμως;

Από την οικονομική άνθηση τις τελευταίες δεκαετίες, που έχει σαν αποτέλεσμα μια αισθητή σύγκλιση των υλικών όρων ζωής όλων των κοινωνικών στρωμάτων και τάξεων. Η διεύρυνση της αγοράς έγινε υπόθεση όλων κάτι που σημαίνει την στενή σχέση αλληλεξάρτησης κεφαλαίου και εργασίας. Η ανάπτυξη και κερδοφορία των

επιχειρήσεων ταυτίστηκε με το κοινό συμφέρον και είναι αποτέλεσμα της σχεδιοποιημένης οικονομίας του Φορντισμού. (ύψος ημερομισθίων με την αύξηση της παραγωγικότητας). Η μαζική κατανάλωση έγινε το χαρακτηριστικό της κοινωνίας της αφθονίας πράγμα που οδήγησε στην κοινωνική ειρήνη.

Ο ρόλος των Μ.Μ.Ε έγινε καθοριστικός, επειδή με την προβολή νέων προτύπων ζωής και κατανάλωσης χειραγώγησε το μυαλό των ανθρώπων προς την δημιουργία ετεροκατευθυνόμενων, κομφορμιστών. Μέσω της διαφήμισης, η οποία πείθει ότι αν αγοράσεις ένα προϊόν αγοράζεις συγχρόνως αυτό που λείπει από την προσωπικότητα ή την ψυχή σου. Μέσω της ψυχαγωγίας η οποία δίνει διέξοδο και φυγή από την σκληρή πραγματικότητα προσφέροντας την αυταπάτη μιας συναρπαστικής ζωής.

Κατά τον Φουκώ ο έλεγχος του κοινωνικού σώματος δεν είναι μόνο αρμοδιότητα του Κράτους, αλλά ανήκει σε οποιασδήποτε μορφής εξουσία που ασκείται από ορισμένους θεσμούς που αφορούν στη γνώση, στην πρόνοια, και μέριμνα του πληθυσμού.

Τέλος, η όποια παθητικότητα ως έκφραση της συναίνεσης, δεν είναι τίποτα άλλο παρά πίστη στη δημοκρατική ισότητα όλων των πολιτών, δηλαδή άρνηση να πιστέψουν στην ύπαρξη της όποιας άρχουσας τάξης.

Εν ολίγοις οι ιστορικά διαμορφωμένες εξουσιαστικές πρακτικές, διαμορφώνουν ατομικές και συλλογικές ταυτότητες που εκφράζουν ένα κυρίαρχο σχήμα σκέψης και συμπεριφοράς, την κοσμοαντίληψη και τον τρόπο ζωής μιας τάξης που διαχέεται στην κοινωνία ως ολότητα, διεισδύοντας στα εσώτερα της προσωπικότητας των ατόμων.

Γ) ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΠΟΧΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΘΕΣΗ

Είναι γεγονός πως η ταξική θέση ενός ατόμου στις σημερινές πολυπολιτισμικές κοινωνίες δεν είναι μοναδικός παράγοντας, αλλά οπωσδήποτε καθοριστικός της κοινωνικής ταυτότητας και δράσης του ατόμου, αφού μπορεί να οριοθετεί άλλες παραμέτρους της κοινωνικής του ύπαρξης, π.χ φύλο ή φυλή.

1) Σύμφωνα με έρευνες, **η πολιτική συμμετοχή είναι συνυφασμένη με την κοινωνική θέση του ατόμου.** Όσο πιο ψηλά είναι στην ιεραρχία κάποιος,

(επάγγελμα, μορφωτικό επίπεδο, κοινωνικό κύρος) έχει υψηλό βαθμό πολιτικής συμμετοχής.

2) Οι οικονομικοί πόροι, η ενέργεια και ο χρόνος είναι απαραίτητα για την πολιτική ενεργοποίηση του ατόμου.

3) Η επιθυμία για παρέμβαση εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την εικόνα που έχει κάποιος για τον εαυτό του. Η πολιτική αυτοπεποίθηση και η αίσθηση αποτελεσματικότητας είναι ευθέως ανάλογα με το εισόδημα, το κοινωνικό κύρος, και το μορφωτικό επίπεδο του ατόμου.

4) Η επιθυμία διαμορφώνεται ακόμα από το επικοινωνιακό έλλειμμα στον τομέα των δημοσίων υποθέσεων. Η πλειοψηφία δεν κατανοεί τα πολύπλοκα ζητήματα της πολιτικής που απαιτούν υψηλό μορφωτικό επίπεδο, και αυτή η αδυναμία κατανόησης επιτείνεται από τον τρόπο που τα παρουσιάζουν οι πρωταγωνιστές του δημόσιου βίου, αλλά και από τον κουραστικό και ανιαρό τρόπο που τα παρουσιάζουν τα Μ.Μ.Ε. Η αμερόληπτη αλλά τελικά ισοπεδωτική παρουσίαση πλήθους αντιφατικών απόψεων, μετατρέπει την ενημέρωση σε ψυχαγωγικό θέαμα και καταγιισμό πληροφοριών κάνοντας τους πολίτες, απληροφόρητους ή παραπληροφορημένους.

Τα Μ.Μ.Ε επίσης λειτουργούν με την παραδοχή ότι ο μέσος αναγνώστης στερείται πολιτικής ή πνευματικής ανησυχίας, ενδιαφέροντος αλλά και ικανοτήτων. Τα μέσα διαμορφώνουν το πεδίο συζήτησης αλλά και της ατζέντας προκειμένου οι ειδικοί να πάρουν την πληροφόρηση που χρειάζονται για τις αποφάσεις τους.

Συμπερασματικά, οι κανόνες και οι όροι συμμετοχής στην πολιτική είναι ταξικά μεροληπτικοί, επειδή διευκολύνουν την πολιτική δράση ατόμων μεσοαστικής και μεγαλοαστικής προέλευσης.

Δ) Η ΑΠΑΞΙΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Η σύγκλιση στις ιδεολογικές θέσεις και τα προγράμματα των κομμάτων, όσον αφορά στην ικανοποίηση ίδιων αιτημάτων (οικονομική εξασφάλιση και οικονομική ευημερία), υποχρέωσε τα κόμματα να γίνουν πολυσυλλεκτικά, συγκεντρώνοντας οπαδούς και ψηφοφόρους από όλους τους πολιτικούς χώρους. Κατά συνέπεια η άμβλυση της κοινωνικής πόλωσης οδήγησε σε άμβλυση της

πολιτικής πόλωσης με κύρια χαρακτηριστικό της την επικάλυψη των πεποιθήσεων, των προγραμμάτων και των ψηφοφόρων.

Η υιοθέτηση μεθόδων πολιτικού μάρκετινγκ προκειμένου να πουλήσουν τα κόμματα στο αγοραστικό κοινό τα δικά τους προϊόντα, τα οδήγησε στην απώλεια του πολιτικού τους χαρακτήρα, αλλά και στον ανταγωνισμό για την προώθηση ταυτόσημων εμπορευμάτων.

Η ταύτιση της πολιτικής με το εμπόρευμα λόγω της συμβολής των επικοινωνιολόγων, μετέτρεψε την πολιτική και ιδιαίτερα τις εκλογές σε μέθοδο, που απλά πιστοποιεί τη λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών. Η πολιτική έχασε την αξιοπιστία της εξαιτίας του κρατισμού, δηλαδή του ελέγχου της κρατικής γραφειοκρατίας σε όλους τους τομείς της κοινωνικής και πολιτικής ζωής, πράγμα που είχε ως συνέπεια την διαφθορά και την εσκεμμένη κατάχρηση δημοσίων πόρων. Τα επιχειρηματικά συμφέροντα με τις ιδιοτελείς επιδιώξεις των κρατικών αξιωματούχων σε συνδυασμό με την κατάχρηση εξουσίας και το κυνήγι του προσωπικού κέρδους δημιούργησαν μια συστημική πολιτική διαφθορά.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΟΥΛΓΑΡΗΣ.Γ, ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΣ, ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΣΜΟΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ, 1973-1990, ΘΕΜΕΛΙΟ, ΑΘΗΝΑ

Βιριλιό.Π, (2000), *Η πληροφορική βόμβα*, μτφρ.Τομανάς.Β, Αθήνα, Νησίδες.

Bernstein. B, (1991), *Παιδαγωγικοί κώδικες και κοινωνικός έλεγχος*, μτφρ. Σολομών. Ι, Αθήνα, Β' Έκδ., Αλεξάνδρεια.

Bonefeld.W,Holloway.J.,(Επιμ.),(1993), *Μεταφορντισμός και κοινωνική μορφή*, μτφρ.Αντωνίου. Γ, Αθήνα, Εξάντας.

Γράβαρης. Δ, Παπαδάκης. Ν, (2005), *Εκπαίδευση και εκπαιδευτική πολιτική, μεταξύ κράτους και αγοράς*, Αθήνα, Σαββάλας.

Kraus, Adorno, κ.ά.,(1991), *Η κουλτούρα των μέσων. Μαζική κοινωνία και πολιτιστική βιομηχανία*, μτφρ. Λυκιαρδοπούλου. Α, Αθήνα, Αλεξάνδρεια.

Kurt. L, (1990), *Πολιτική Κοινωνιολογία*, Μτφρ. Κοκαβέσης. Φ, Θεσσαλονίκη, Παρατηρητής.

Lippmann.W, (1988), *Κοινή γνώμη*, μτφρ. Καραγιάννης. Γ, Αθήνα, Κάλβος.

Ναζάκης. Χ, (1995), Καραμπελιάς. Γ, (Επιμ). *Οι βιομηχανίες της γνώσης και της πληροφορίας*, Αθήνα, Εναλλακτικές Εκδόσεις.

ΚΑΡΒΟΥΝΗΣ.Α, Εισαγωγή στην οργάνωση και λειτουργία του Κράτους, Πατάκης, 2004

ΜΙΖΕΣ.ΛV, Η οικονομική της ελευθερίας, μτφρ. Λοβέρδος. Γ, ελληνική ευρωεκδοτική, Αθήνα, 1984

Ναζάκης.Χ, Χλέτσος.Μ., (Επιμ.).(2008), *Το μέλλον της εργασίας*, Αθήνα, Β΄ Έκδ. Πατάκης.

Rifkin. J, (1996), *Το τέλος της εργασίας και το μέλλον της*, μτφρ. Κοβαλένκο. Γ, Αθήνα, Νέα Σύνορα-Λιβάνης.

Ρόμπινς. Κ, Ουέμπστερ. Φ., (2002), *Η εποχή του τεχνοπολιτισμού, από την κοινωνία της πληροφορίας στην εικονική ζωή*, μτφρ.Μεταξιά.Κ, Αθήνα, Καστανιώτης.

ΣΕΡΑΦΕΤΙΝΙΔΟΥ. Μ, Εισαγωγή στην Πολιτική Κοινωνιολογία, Gutenberg, Αθήνα,2004.

ΣΕΡΑΦΕΤΙΝΙΔΟΥ. Μ, Το φαινόμενο της γραφειοκρατίας,, Gutenberg, Αθήνα, 2003

Stonier. T, (1987), *Ο πλούτος των πληροφοριών, το προφίλ της μεταβιομηχανικής οικονομίας*, μτφρ. Νικηφόρου. Τ, Θεσσαλονίκη, Αγροτικές συνεταιριστικές εκδόσεις.

Τόφλερ. Α, (1982), *Το τρίτο κύμα*, μτφρ. Μπαρζτινόπουλος. Ερ, Αθήνα, Κάκτος.

Bell. D, (1976), *The coming of post industrial society*, New York, Basic Books.

Bohme. G, & N. Stehr., (1986), (ed.), *The knowledge society*, Dordrecht, (Holland), D.Reidel Publishing Company.

Carnoy.Μ, Castells. Μ, Cohen. S.S, Cardoso.H.F., (1993), *The new global economy in the information age*, The pennsylvania state university.

Castells. Μ, (1996), *The rise of the network society*, vol. 1, Oxford, Blacwell.

Naisbitt. J, (1984), *Megatrends: ten new directions transforming our lives*, London, Futura.

Drucker.F. P, (1993), *Post Capitalist Society*, New York, HarperBusiness

Friedman. Μ, Friedman. R., *Free to choose*, Penguin, 1980.

Friedman.Μ, *Capitalism and freedom*, University of Chicago Press, 1962.

Kumar. K, (1995), *From post- industrial to post modern society*, Massachusetts, Blacwell.

Stehr. N, (1994), *Knowledge societies*, London, California, New Delhi, Sage.

Lyon, D. (1988), *The Information society, issues and illusion*, Cambridge, Polity Press.

Webster. F, (1995),*Theories of the information society*, London and New York, Routledge.

Forester. T, (1984), *The microelectronics revolution*, Oxford, Basil Blackwell.

